

MARCUS ANT. DE ORELLANA

EMMANUELI LASSALÆ.

*De Margarita quæ scribis divite vena,
Accepi, Emmanuel, carmina docta libens.
Non semel, at gaudens iterumque iterumque relegi;
Ac tua Musa placet, quæ mihi nota diu.
Nil ibi non gratum, nil non laudabile, nil non
Virtuti appositum, moribus atque bonis.
Innumeras grates refero, te namque magistro,
Versibus argutis instruor ipse tuis.
Absint blanditiæ; quis enim tua carmina nescit?
Te mira ingenii dexteritate frui?
Te sibi, te socium voluere Bononia, Roma;
Te ingenio celebrant, hoc ubicumque valet.
Plurima scripsisti; non ulla tibi extera lingua est,
Nullaque rara tibi est extera materia.
Perge igitur, quando accensus virtutis amore,
Divinæ hoc prodis nunc pietatis opus.
Te Margarita præsens non deseret unquam
Auxilium, deerit nec tibi laudis honos.*

EPIGRAMMA.

Margarita, nocens primum, te postea nosis:

Gratia mira Dei! Gloria rara tui!

[3]

MARGARITA.

Margarita procul longis erroribus acta,
Quam mira arte viam arripuit, tenuitque salutis,
Nunc canere aggrediar. Tu, quæso, voce canenti,
Margarita, fave: longe absint cre profano
Numina Pieridum; longe absit Phœbus Apollo,
Et quæ vana sibi finxerunt somnia vates.
Tu mihi, Diva, fave, numeris ut scribere tentem
Divinæ pietatis opus mirabile dictu,
Et magis inde tuas ego possim accrescere laudes.
Laudabunt alii Reges virtute superbos,
Invictosque Duces, qui, fuis hostibus, ultra
Protracto imperio, claros duxere triumphos.
Femineam grandem illam animam exeruisse virilem
Vim laudabo, & mollis ineluctabile robur
Pectoris; ut cæcos est ausa libidinis æstus
Frenare, ardentisque animi componere motus,
In melius mores convertens: quippe seipsum
Vincere, non alios premere hostes, maxima laus est.
Finibus Etruscis jacet urbs, quam nomine dicunt

Montis Politiani, urbs non ignobilis: illic
 Margarita procul patria urbe, domoque paterna,
 Constiterat, lætamque nova hac in sede trahebat,
 Nec scelere immunem vitam. Natura venustam
 Illi contulerat formam; splendebat amica
 Lux oculis, roseo ridebat gratia vultu.
 Spiritus ardebat quoniam juvenilibus annis,
 Ferre voluptatis comites risusque jocosque
 Illi erat in votis: quo volvens lumina cumque
 Figebat, fixos hinc inde tenebat amantum
 Illa oculos juvenum: quo gressus cumque ferebat,
 Devinctos juvenes secum alliciebat amantes.
 Hos inter dilexit eam vir nobilis urbis,
 Devinxit sibi donis, exceptitque, domusque
 Constituit dominam: ingenuis ut moribus illa
 Prædita erat, nullo fastu pretiove coempta
 Gaudia reddebat; namque ipsum crimen honorem
 Credit habere suum, bona si natura vicissim
 Pignus amicitiae sine fraude doloque rependat:
 Constans illa fidem caro servabat amico,
 Ardenter longo post tempore amabat amantem.
 Delicias semel atque iterum miscebat amaro
 Virtus consilio, & media inter gaudia crudis
 Nolentem urgebat stimulis; ut robora quercus

Stant concussa. Noto: magis atque magis furit æstus
 Turbinis; atq; obnixa altis radicibus arbor,
 Hæret fixa solo, & contemnens murmure cæco
 Ventorum rabiem, superas se attollit in auras:
 Haud aliter miseram juvenem non ulla movebant,
 Quominus illa pedes a longo errore viarum
 Flesteret in melius: quamvis obverteret ægris
 Alma Fides oculis hinc regna beata piorum,
 Cœlestesque domos, & pœnas inde nocentum,
 Infernosque lacus; torquebat lumina contra,
 Nec læta spe ducta, minis nec territa sævis.
 Scilicet insignis ridentis flore juventæ,
 Et specie formosa, & consuetudine victa,
 Effrenis delusa errabat imagine rerum:
 Quælis fertur equus porrecta per æquora campi
 Luxurians, freni impatiens non audit habenas,
 Ac ruit in præceps. Donec volventibus annis,
 Fulsit pura dies, albo signanda sapillo,
 Qua mente illa hausit divinum lumen ab alto,
 Et corde accepit sanctum virtutis amorem.
 Cum peregre villam juvenis petiisset amicus,
 Margarita domum prima illum nocte reverti
 Sperabat frustra, & miseram spes vana fefellit;
 Namque ille exceptus fraude a latronibus inter

Desertas procul inde vias, heu, morte peremptus
 Infanda occubuit, fœdoque aspersa cruore,
 Vicina in sylva jacuerunt membra reposta.
 Nox medii curru cœli convexa tenebat,
 Ac terris nigræ velum distenderat umbræ: [mantum,
 Jamque homines, volucrum & pecudum genus omnè ani-
 Sternebant placido languentia membra sopore,
 Viresque augebant; & corpora fessa levabant;
 At corde in somnos ægro non solvitur unquam
 Margarita; premens altam sub pectore curam,
 Quænam, inquit, sit causa moræ? præsentio quantum
 Ignaræ fortasse malum sors læva minetur:
 Promisit prima venturum nocte; quid ultra
 Expectem, quando labentia sidera cœlo
 Spem omnem præcludunt? velut in lecto jacet æger,
 Pallida cui febris arescentes corripit artus;
 Æstuat impatiens, jamque huc jam volvitur illuc,
 Nec mora, nec requies, thalami si forte supersit
 Ulla in parte sinus, quo torrida membra, calore
 Sedato, recreet: secum sic illa volutat
 Insistens casum; perculsa hinc inde movetur
 Tristitiamque metumque inter, si forte resurgat
 Spes ullâ, & mentem partes convertit in omnes.
 Vix autem croceum linquens Aurora cubile

Tithoni, roseo spargebat lumine terras;
 Exurgitque thoro, mox omnia limina lustrat:
 Interiora domus, hinc errat compita circum,
 Vicosque, triviosque urbis, vestigia nota
 Ut legere illa queat; cursorem mittit amico
 Ad villam, qui jussa ferat referatque vicissim.
 At nec rure, nec urbe manet; nil nuncius affert
 Ullus, & illa moræ nequit altam noscere causam.
 Ergo fessa domum redit, internumque cubile
 Ingressa, indulget lacrymis, gemitusque profundo
 Corde trahens: o me miseram! quisnam, inquit, amice,
 Te mihi te rapuit? longo mihi junctus amore,
 Nonne unquam sine me te vivere posse negabas?
 Te nova forte gravi laqueo te cepit amice;
 Nec memòr esto mei: at longe timor hic procul adsit,
 Nec mentem subeat tam fœdi injuria facti;
 Est tua nota fides multos jurata per annos.
 Te prærupta errantem inter deserta viarum
 Vel ferro latrones, vel fera pessima morsu
 Forte dedere neci, ac tecum triste omnia fatum
 Abstulit: heu funestum omen lacrymabile sævum
 Avertant superi. Quod si fors ista manet me,
 Et dispersa leves mea vota feruntur in auras,
 Importuna gravis sine te nec vita supersit.

Hæc ait ; & qualis volucris confixa sagitta,
 Cervæ fugit ; nigras sylvas & lustra pererrat,
 Multa gemens , ferrumque alta inter cornua frustra
 Concutiens ; hæret lateri lethalis arundo :
 Haud secus illa premit crudum immedicabile vulnus
 Pectore , & insano curarum fluctuat æstu.
 Sidera bis surgens Phœbus delapsa fugarat,
 Ac toto emenso cœlo , bis pronus ad undas
 Hesperias revocavit equos ; jamque alma rubebat
 Tertia lux ; quando videt illa venire catellam
 Fessam , quæ dominum fuerat de more sequuta,
 Quæque erat illi in deliciis : quasi fida propinqua
 Nunciet adventum domini ; revoluta resurgit
 Margarita , domus properans ad limina prima,
 Ocyor accurrit contorti fulminis alis.
 Postquam intenta diu , nequicquam expectat amicum,
 Spe dejecta , oculos retro conversa , catellam
 Respicit ; ac si quærat , ab ipsa noscere sortem
 Erepti domini : at mœrens sub ventre recondit
 Demissam caudam ; nec jam ludensque , jocansque,
 Aut trepido circum se tollens undique saltu,
 Illi blanditur : nunc assiduo ululatu
 Irrequieta domum , querulis & vocibus implet
 Mox membra sternit languentia , proque voluta

Illius ante pedes , jaceat quasi mortua ; tristi
 Infelix domini demonstrat imagine fatum :
 Inde novas sumens vires ; exurgit , & imam
 Ore trahens vestem , ad limen conducere secum
 Contendit dominam . Illa hæret , pavidoque tremore
 Anceps corripitur , funestum nescia quodnam
 Portendant omen gemitus , nisusque catellæ.
 Hæc instans ; dominam perducere nititur , oram
 Vestis & affixo non cessat prendere morsu .
 Illa , sequamur , ait : dubiis quod forte remansit
 In rebus , quo nos ducit fortuna , sequamur :
 Ergo ducem sequitur præeuntem , & flexa tenentem
 Lumina . Jamque urbis vicos , & mœnia linquunt,
 Et villam versus campo spatiantur aperto .
 Omnipotens cœlo superum regnator ab alto
 Margaritam atra vitiorum labe dolebat
 Aspersam ; & pectus vigili succensus amore,
 Hæc secum : mihi semper Margarita resistet ?
 Contuli ego dulce ingenium , formamque venustam ;
 Ast hæc atque alia atque alia in me plurima demens
 Conventit mea dona : mearum nec timet unquam
 Irarum motus , nec voce inflectitur ulla .
 Illam amo ; & æterna prænosco luce , futurum,
 Si gressum sapiens obliquo a tramite vertat ,

Ut me ardentem amet, meritam sponsæque coronam
 Accipiat, referens exempla suavis amoris,
 Quæ dedit antiquo dulcissima Magdalis ævo.
 Hæc ait; & juvenem insignem fulgentibus alis,
 Cœlestem alloquitur, cui mandat jussa, ministrum:
 Vade age, in Italiam properans, Etruriâ longe
 Qua patet, invenies Margaritam: illa juvenæ
 Illecebris capitur; nunc in discrimine rerum
 Est posita. Accedens illi, non corpore sumas
 Mortales visus: postquam acri fixa dolore,
 Questibus & lacrymis fatum satiarit acerbum;
 Cum, sedato animo, funesta & noscere damna
 Incipiat, vana & turpis mendacia luxus:
 Hoc age, tu præsens obscuram lumine mentem
 Perfunde, & pectus valido tu robore firma,
 Ut cœcos laqueos, & fortia vincula rumpat.
 Angelus hæc audit: Zephyris per inane vocatis,
 Ima petit: nebula obductus, mox convenit illam
 In sylvâ, & positus juxta citus adstitit alis.
 Est nemus arboribus densum: late illic nigra
 Frondet, & immensa foliorum extenditur umbra:
 Hic vacuus sedet horror; opaca silentia nunquam
 Sol adit, ac tremulæ apparet vix lucis imago.
 Venerat huc, serpens tenuis qua semita ducit,

Passibus illa æquis, fida præeunte catella:
 Hæc manet ad foveam, quam dum frondibus implent,
 Et cavat; & spargit pedibus terram undique circum:
 Illa tremens, dubio firmans vestigia gressu,
 Accedit; ramos, atque aspera sentibus ægrè
 Rudera subducit fovea: improvisa patescunt
 Attonitis oculis, heu, membra jacentis amici,
 Ferro dilacerata, nigroque fluentia tabo.
 Ut serpens, sole æstivo quem fortè viator
 Incautus pressit, sinuosa volumina torquens,
 Assurgit contra, & linguam vibrat ore trisulco;
 Ille pedem retro referens, stupet avius; horrent
 Arrecti crines, vox imis faucibus hæret:
 Non secus illa oculos aversa, repente tremore
 Ignavo correpta ruit, revolutaque terra
 Sternitur exanimis; solvuntur lumina nocte,
 Pallor in ore sedet; frigentia membra rigescunt,
 Et vix languentes quatit æger anhelitus artus.
 Ac si nimbo de cœlo tacta jaceret,
 Territa præcipite improvisi fulminis ictu.
 Illa diu jacuit; donec decrescit acerbus
 Corde dolor, tenues revocantur corpore vires.
 Mox sese attollens, saxo subnixa resedit;
 Et volvens oculos, lacrymis indulget amaris,

Lamenta & gemitus alto de pectore ducit,
 Suspirans longis singulâibus illa pulsat.
 Inde iterum assurgit, foveæque accedit: amicæ
 Dulces exuviæ, dum sors mihi læta favebat:
 Sic erat orsa loqui; nec plura deinde loquuta est.
 Hæret defixa obtutu, totumque pererrat
 Vulneribus fœdum corpus, madidumque cruore.
 Ut nos, cum fessos lentus sopor occupat artus,
 Somnia deludunt, veros imitantia casus;
 Mox vigiles oculorum acie res cernimus ipsas,
 Nec capti mendace movemur imagine rerum:
 Sic, postquam sistens, intenta diu ora tenebat
 Margarita, quasi somno alto excussa resurgat,
 Quisnam, inquit tandem, eheu, me circumstetit horror?
 Quæ mihi tam caræ semper dulcesque fuere
 Corporis exuviæ, nunc tristi pectore quantum
 Terrorem incutiunt! fugientia lumina longe
 Avertō? retroque pedem cum voce repressi?
 Tunc opportuno momento temporis utens
 Angelus, ignotus quippe ut divina facessat
 Jussa, illi adstabat; cœlesti luce retexit
 Errores vitæ ac terrena pericula menti,
 Et cordi flammam divini accendit amoris.
 Hinc nebula tectus, superas se attollit in auras,

Cœlestemque comis abiens spiravit odorem.
 Qualia fulgentes puri specularia Solis
 Exciunt radios, tenui non pervia vento,
 Non hyemi; lux alma quidem transgressa tenebras
 Discutit, & vacuum tacito foveat igne cubile:
 Sic non Angelici juvenis mortalia visa
 Margarita oculis haurit, nec voce loquentis
 Excipit aure sonos; sed noscit luce superna,
 Hæc licet humanis impervia sensibus extet,
 Umbras dispelli mentis, noctemque fugari,
 Et sacram sentit succendi pectore flammam.
 Ad me quodnam, ait, improvisum venit ab alto
 Auxilium cœlo? cecidit, lacerumque repente
 Abcissum est velum, quo mi præcinxerat ante
 Turpis amor cœcos oculos. Eheu misera! ecce,
 Margarita, diu quo te malesuada libido
 Consilii expertem longinquo errore viarum,
 Astrictamque gravi traxit pressamque catena:
 Ecce voluptatis miserandæ hic fructus acerbus.
 Luxurians animi læto ille in flore juventæ
 Infelix periit; si non extincta supersit
 In me sancta Fides, ruit ille ad tristia regna,
 Infernasque umbras, immortalis igne volutus,
 Ut pœnas luat æternas: hæc fata manent me,

Illius si nota sequar vestigia demens.
 Quamvis dura trahit me consuetudo, probrosos
 In melius vertam mores, & ferrea rumpam
 Quæ me crudeli tenuerunt vincula morsu.
 Me ducit virtutis amor; lacrymisque rigabo
 Tristibus ora, dolens horrentia crimina vitæ.
 Divina inferri pœnas sceleri exigit ultrix
 Justitia; ast animus mitis veniæque paratus
 Postulat ignosci, atque iras clementia vincit.
 Me Deus ipse, Deus me dulci tactus amore
 Errantem revocat: mihi præsens & Deus esto
 Auxilium, & spes, & rerum tutela mearum.
 Hæc ait, & relegens celeri vestigia gressu,
 Nec mora, carpit iter, pedibusque amor addidit alas.
 Jamque propinquabat fessa altis mœnibus urbis;
 Subsistit paulum, prostrata sub arbore corpus,
 Et reficit vires, & captat frigoris umbram.
 Hic malus insidias avidus protendere dæmon,
 Improvisus adest; mendax hominemque professus
 Incessuque habituque gravem, illam convenit ultro:
 Audivi crudele tui fatum, inquit, amici;
 Et modo nosco tuas casu lacrymasque, tuumque
 Consilium: lacrymis doleo, doleoque dolore; [est
 Non probo consilium imprudens. Anne omnis adempta

Spes fortasse tibi? remanet tibi rara juventæ
 Gratia; tu pulchra es forma, specieque venusta:
 Cinget amatorum te copia; & unus & alter,
 Si velis, ardebit sibi te propriamque locare
 Conjugio stabili, & dextram conjungere dextra.
 Spiritus interno quando hinc atque inde tumultu
 Jactatur, facilem flectit sententia mentem;
 Cum perit internus motus, decrescere oportet
 Sensim virtutem: quoniam tibi spiritus ardet
 Corde novus, facile audax omnia posse videris;
 Posteaquam segnis decrescat pectoris æstus,
 Tu primos repetes mores, sensimque vetusta
 Assuetum per iter te consuetudo reducet.
 Si florem ætatis perdas, formamque; superstes
 Non erit ulla tibi jam spes tunc temporis, ullum
 Nec tibi erit reliquum rebus solamen in arctis.
 Quæ me tarda senem docet experientia, dixi,
 Crède mihi, dulci tactus pietate: reposta
 Tu mea dicta memor grato sub pectore serva.
 Nec fas plura loqui; instat jam mihi longius ire.
 Dixerat; & visus medio sermone relinquens
 Humanos, oculi præceps evanuit ictu.
 Margarita dein tacita cum mente revolvit
 Dicta senis; sensitque dolos, sprevitque latentes

Dæmonis insidias : mihi non , ait , improbe , mendax
 Verba dabis : te imbellis ego te femina vincam.
 Durum opus aggredior ; nec ego bene conscia tantum
 Sola meis factum tentarem viribus unquam ;
 Sed præsens miseram virtus divina juvabit.
 Jam jam rumpenda est omnis mora . Te precor , alma
 O mea spes , mea certa salus , dulcissime Jesu ,
 Quando vocas , fessisque jubes me surgere rebus ,
 Tu faveas , oro , auxilioque laboribus adsis .
 Interea insolito splendescit lumine cælum ,
 Et levis aura novum ambrosiæ diffundit odorem :
 Ecce illi Jesus , fulgentem indutus amictum ,
 Adstitit coram ; qualis vel pulchra resurgit
 Aurora , aut veluti Oceano Sol aureus exit .
 Sume animos , inquit , nec te timor occupet ullus ,
 Margarita ; adero tibi semper ubique locorum :
 Pergere Cortonam jubeo te protinus , æde
 Francisci sacra stabilem te ponere sedem .
 Procidit , ac duplices tollens ad sidera palmas ,
 Excipit illa Deum : jam te sequor , o bone Jesu ,
 Te sequor , exclamat , quacumque , per arma , per ignes
 Me ducas , ubicumque velis me sistere gressum ,
 Dulcis amor meus , atque novæ mea gaudia vitæ .
 Tunc Jesus abiens , illi ridentia volvit

Lumina ; & obtutu fixus , perfudit amica
 Lætitia , pectusque immensis viribus auxit .
 Ac veluti navis , tacito stridore præcellæ ,
 Æquore dum spirant lenes sine murmure venti ,
 Albentes torquet spumas , & cærulea verrit ;
 Mox littus properans , plenis subit ostia velis ,
 Atque ibi securam valido premit anchora rostro :
 Haud aliter posito omni Margarita timore ,
 Dum levis aura novæ spirat virtutis ab alto ,
 Cortonam petiit , Francisci advenit in ædes ,
 Et placidam tenuit sacra statione quietem .
 O utinam nomen , si quid mea carmina possunt ,
 Margarita , tuum noscat procul ultima tellus ,
 Imosque æternum descendat ad usque nepotes :
 Non me vana trahit famosi gloria vatis ,
 Nec docta quæro contextam fronde coronam ;
 Si tibi ego placeam , immortalis hac laude superbus
 Sublimi feriam alti vertice sidera cæli .

Emmanuel Lassala.

VALENTIÆ:
 EX PRÆLO THOMÆ DE ORGA.
 CID. MDCCC.
 SUPERIORUM PERMISSU.